

Landskap: Småland Upptecknat av: Gustaf Carlsson
 Härad: S. Tjrust Adress: Stornandebro, Ankersrum
 Socken: Div. A: N se uppt. Berättat av:
 Uppteckningsår: 1941. Född år i

Småland.	s. 1-2.	ctn. IV: 1.
Smickeri.	s. 3.	ctn. IV: 2.
Sk ingridighet i arbetet.	s. 4.	ctn. IV: 3.
Duglighetskrav.	s. 5.	ctn. IV: 4.
Daglig gängväg i äkerbruket	s. 6.	ctn. IV: 5.
Markväder.	s. 7-8.	ctn. IV: 6.

Landskap: Småland.

Härad: Södra Tjust.

M. 7851:7

Upptecknare: Gustaf Carlsson, Stormandebo, Ankersrum.

år 1941.

Sektion IV: Arbetsfördelning och månsyssleri.Ämne: Smide.

M. IV:

Det har varit ganska vanligt här och där i trakten att bönderna haft en egen smedja på sin gård eller i byn. I senare fallet har mestadels smedjan då varit gemensam för byn eller i somliga fall har den nyttjats av två eller tre gårdar. Gårdarnas läge i byn har därvid även varit bestämmande. Inventarierna i smädjan ägdes då mestadels gemensamt. Antingen voro de inköpta gemensamt eller också hade den ena bonden köpt ett verktyg och den andra ett annat. Sedan nyttjades de olika verktygen av alla allt efter behov. I allmänhet smiddes i dessa smedjor endast enklare saker, men det var bekvämt att kunna vässa en plogbill eller dylikt hemmavid. Stundom hände dock även att en av bönderna var mera händig än de övriga i smidesfärdighet, och då var det han som smidde mest samt anlätades av de andra grannarna. I Stormandebo by, Halingebergs socken finns t. ex. ännu en sådan bysmedja. I dylika bysmedjor anställdes dock inte några utomstående till att arbeta. Troligt är dock, att de smedjor som efterhand växt fram i bygden och äges av yrkessmeder från början varit by- eller gårdssmedjor. En bonde eller hans son har kanske haft fallenhet för smedyrket och ~~den~~ således börjat att i större utsträckning ägna sig åt branschen. En smideskunnig har kanske också kommit och hyrt eller köpt en dyl. smedja. Sedan långt tillbaka finns t. ex. smedjor i Skaftekulla och vid Ankarstrums Säteri i Halingebergs socken. I Bjerka i Blackstad socken, i Kallåker i Törnshalls socken, i Jonsbo i Gladhammars socken och i Falsterbo och Sandsten i Hjorteds socken. Dessa endast några ex. Smedjornas läge bekräfta att de äro ganska gamla. Innehavarna till dessa smedjor voro yrkessmeder. De drivas nästan alla än i dag. Bysmedjorna däremot ha förfallit och ofta även rivits, då samfärdsmöjligheterna förbättrats och det lättare gått

N. 7851:2.

Landskap: Småland.

Härad: Södra Tjust.

Upptecknare: Gustaf Carlsson, Stormandebo, Ankarstrum. 1941.

forts. om Smide.

att nå yrkeskunnigt folk. Somligstädes har det varit vanligt att dessa upparbetade smédjor hyrts av den ursprunglige ägaren, bonden, men dessa äro numera friköpta av innehavaren. Vid Ankarstrums Säteri och vid liknande större gårdar hade smeden ursprungligen "stat" som övriga statare. Likaså postad. Då var han skyldig utföra allt smide åt gården. På senare tid fick han även i mån av tid arbeta åt utomstående, det vill säga mottaga arbete av godsarrendatorer och torpare.

Det har ~~ärens~~ förekommit att smeder bredvid smedyrket även bedrivit annat arbete vid sidan. I allmänhet har detta då varit lantbruk. I Odensvi socken, Kalmar län, närmare bestämt Enströmstorp under Karrum finns fortfarande en sådan smed, som jämte sin smidning även idkar lantbruk. Arealen omfattar dock endast några hektar.

Landskap: Småland.

N. 7851:3.
LUNDS UNIV. BIBLIOTEKETS
FOLKMINNESARKIV

Sid. 3.

Härad: Södra Tjust.

Upptecknare: Gustaf Carlsson, Stormandebo, Ankarstrum. år 1941.

Sektion IV.

Ämne: Snickeri.

Seh. IV. 2

I allmänhet voro bönderna snickarekunniga i större eller mindre utsträckning. Den ena bonden kunde t.ex. endast snickara till de enklaste verktygen som tarvas vid ett jordbruk, en annan kunde däremot göra hökärror, skrov, räfsor, kälkar, skaklar och t.o.m. vagnar. En del voro även byggnadskunniga. Ursprungligen berodde detta på, att barnen, enkannerligen pojkar i syskonskaran var många, och arbetet hans väl med på gården. Så lärdes sönerna upp av fadern eller också konditionerade de någon tid innan de gifte sig och bildade eget hem hos en snickare. Somliga pojkar ägnade sig även åt snickeri eller dyl. arbete även några år efter giftermålet innan de fått medel att börja eget lantbruk med. På så vis vanns färdighet i snickeri, en färdighet som kom till pass sedan de fått eget lantbruk. Då kunde de själva snickra sina redskap samt laga vad som gått sönder. På medelstora gårdar och hos självägande bönder fanns ofta en slöjdbod på gården. Vid mera invecklat arbete lőddes då yrkeskunnigt folk som arbetade i denna bod. S.k. hemsnickare som stundom även gjorde möbler åt tidigare generationer, hade naturligtvis egen lokal för sådant ändamål.

Härad: Södra Tjust.

Uppvecklare: Gustaf Carlsson, Stormandebo, Ankerstrum. *av* 1941.

Sektion IV.

Seku. IV :

Ämne: Mångsidighet i arbetet.

Med medelklassbonde torde väl frågelistan avse en bonde som hade tjänare, av drängar minst en eller ett par. Betydelsem medelklassbonde kanske även varierar i olika trakter. I denna trakt torde benämningen medelklassbonde betyda, att han brukar areal som tarvar en eller två manliga medhjälpare. Vad en dyl. medelklassbondes arbete beträffar har det väl i någon mån varit individuellt, beroende på fallenhet liksom sinnelag. I allmänhet hjälpede bonden till med plöjning, harvning och farmför allt utförde han själv sådden. Sådåe för hand då detta brukades samt skötte maskinen sedan sådan kom till användning, han hanterade lien både vid höslätter som vid sädesmejning. Då slåttermaskinen blev bruklig var det bonden som körde den. Då hö och säd kördes in körde bonden, drängen lassade och tog emot i la och på höskulle. Råfsningen skötte kvinnorna om. Likaså upptagningen. Dikesgrävning var mestadels dränggöra. Likaså dyngkörning. Att breda dynga fick pigan ofta göra. Mjölkning var kvinnogöra. Likaså var detta fallet i många gårdar vad det gällde måkning i ladugård samt rykt av nötkreaturen. Hästarna skötte bonden eller ofärra drängen. Fanns två drängar fick han den ena arbeta med nötkreaturen. Skogskörslor deltog bonden uti. I allmänhet körde han först och i så fall körde han hästar. Drängarna fick köra oxar om sådana förekomma. Vedhugning såväl i skog som på vedbacken hemma vid gården var mestadels dränggöra. En äldre bonde kunde dock stanna hemma och hugga ved, då han blev undantagsman högg han även ved på vedbacken. En medelklassbonde kunde även syssla med smickeri o. dyl. Att gå lång väg till fots samt att bära bördor lång väg som t. ex. backstugusittare fick göra ansågs degraderande.

Härad: Södra Fjust.

Uppvecklare: Gustaf Carlsson, Stormendebo, Ankarstrum. *av* 1941.

Sektion IV.

*Bl. IV: 4*Lista 4. Ämne: Duglighetsskrav.

Forrningarna på en yngling då denna skulle vara fullt duglig kanske knappast kan preciseras. Kunskaperna växte ju fram undan för undan. Ynglingen måste dock vara fullt körkunnig, d. v. s. kunna hantera tömmen och hästarna i alla avseenden. Han skulle alltså kunna plöja, något som ansågs mycket betydelsefullt, köra timmer samt kunna köra hö och säd, vad det senare beträffar lägga ett lass. Att kunna slå och meja var av stor betydelse. Denna färdighet lärde han sig dock ganska tidigt. När ynglingen skulle lära sig slå, berättas det bl. a. att han tillsådes hålla mössan under vänstra armvecket. Så länge mössan föll ner på marken, kunde han inte hålla rätt ställning. Att slå lärde sig dock ynglingen innan han var mogen att upptagas i de vuxnas led. Slåtern var dock betydelsefull, och det anordnades ofta slättergängen, då det förekom tävlingar. Den som kunde hålla ut och följa de vuxna och äldre med ånarna befanns vara mogen man. Ynglingarna togo ut sig till det yttersta vid dyl. tillfällen, bara för att rädda sin ära. Samma var förhållandet då det gällde styrkeprov. Att bära säck var ofta en tävlan och ett prov. Bådana förekomma vid trösk och då flera måldbönder samlades vid kvarnen. Att kunna gräva diken, skotta renar samt kunna hugga voro också färdigheter som fordrades.

Härad: Södra Tjust.

Upptecknare: Gustaf Carlsson, Stormandebo, Ankersrum. år 1941.

Sektion IV.

Bk. IV: 5

Lista nr 5. Ämne: Daglig rångväg i åkerbruket.

Vad beträffar gångväg till åker och äng torde avståndet från boningshuset i de flesta fall inte ha varit så överväldigande långt. Längsta vägstreckorna torde vara ett par km. till odlade ägor, till äng möjligen mer och till hagar och betesmarker troligen likadant. I allmänhet gick man vägen blott morgon och kväll vid t.ex. sådd och skördetid. Man tog matsäck med och stannade hela dagen på platsen där arbete skulle utföras. Under tidernas lopp ha ofta vid sådana ut- ägor byggts lador för grödan, där denna förvarades till hösten eller rättare sagt vintern, då grödan kördes på vinterföre hem till gården. Till sådana utjordar har också stundom byggts hus och jorden har brutits ut från huvudgården, så har s.k. utgårdar blivit till. I andra fall ha daglönare under förra seklet byggt sig små hem och brutit och odlat mark på böndernas utmarker. Dyllika småtorp ha numera i många fall övergivits och stå öde, men ibland har jorden hållits öppen av jordägaren och brukes fortfarande av denne. I sådana fall har bonden långt till denna jord. Så kan även i enstaka fall förekomma, då det gäller sjöslätter eller jord som utvunnits från sänkta sjöar. I stort sett kan dock sägas, att bygden är så tätbebyggd, att längsta gångvägen till åkerjord rör sig om en längd mellan 1 - 1,5 km. I undantagsfall över 2 km.

Landskap: Småland.

Härad: Södra Tjust.

Uptecknare: Gustaf Carlsson, Stormandebo, Ankarrum. *av* 1941.

Sektion IV.

Lista nr 6. Amne: Marknader.

Marknader i trakten voro förr främst Getterums marknad i Hjorteds socken samt Västerviks marknad. Mindre marknader höllos dessutom i Hårhults by, i Gamleby köping, i Hjorteds stationsområde, i Tuna dito samt i Locknevi (vid Gårdsspånga). De fem senare voro i allmänhet höst- och vårmöten. I Getterum varje höst.

I Getterum låg marknadsplatsen längs en ås. På sidorna fanns ursprungligen viss bebyggelse. Mindre stugor och stånd. De flesta stånden voro dock primitiva och uppfördes för varje gång. På Getterums marknad salufördes allehanda alster, såsom tyger, schalar, karameller, Plåt- och blecksaker, kopparsaker, Skor och läderarbeten såsom selar m.m. Handslöjd såsom laggkärl, träskedar och prydnadsföremål, trädgårdsalster stundom saltad fisk av olika slag. Också främst djur! Såväl nötkreatur som hästar. De som sålde djur kommo från trakten runt omkring, inte blott från Hjorteds socken utan från Gladhammars, Hallingeborgs, Västrums, Tuna och Misterhults sockenar. Köpare av livdjur kommo förstås från samma område och uppköparna kommo främst från Västervik, Oskarshamn, Vimmerby och Linköping. Djuren drevos innan Williamsens dagar till järnvägsstationen vid Hjorted. (De som köpts av upphandlare)

Västerviks marknad hade kanske ej fullt så stor betydelse som Getterum vad det gällde djurhandel. Landsbor foro vid denna tidpunkt till stan inte blott med sina djur utan även för att köpa produkter och varor. På Västerviks marknad salufördes samma slags varor som på Getterums marknad, men i stan fanns dessutom handelsbodar av många slag. Dessutom kommo fiskarna lättare dit med sin salta sill. Det var den landsborna plägade köpa på V-viks marknad. Saltt sill samt salt torsk, salt strömming o.s.v. För utom handel förekom även ett rikt nöjesliv på dessa marknader. Ungdomen hade friveckan i faggorna och pengar på fickan.

Landskap: Småland.

Härad: Södra Fjust.

N. 7851:8.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

bid. 8.

Upptecknare: Gustaf Carlsson, Stormandebo, Ankarstrum.

av 1941.

Forts. om Marknader.

Brännvinet flödade och slagsmål voro vanliga. Många gånger kanske affärerna i fyllan och villan voro långt ifrån klokt gjorda. Men landsbon var ovan vid dyl. tillställningar och släppte sig därför lös mer än avsett var.

Marknadsresan var också ett kapitel i den annars jämna vardagslunken. Man såg fram emot den långa tid i förväg. Torparen som t.ex. for till marknaden med sina oxar körde iväg dagen förut med en bakvagn efter dragerarna. På den föga bekväma bakvagnen bands betforsäckan fast och resenären (ofta torparen samt en son eller dotter i huset) fick sitta på säcken. Någon halv mil från marknadsplatsen tog man nattkvarter. Sov några timmar i en kanske överfull stuga eller bara pratade bort timmarna. I gryningen var man åter på väg. Kommersen var tidigt i gång på marknadsplanen och alla ville dit i tid. När så torparen sålt sina oxar skulle han i allmänhet ha ett par stutar i stället. Så fingo de nya arbetsskamraterna dra bakvagnen hem.

Numera har marknaderna föga betydelse. Av de nämnda är det endast Getterum som ännu finns kvar.

Vimmerby kan däremot ståta med gamla traditioner ännu i dag. Där hålls "möten" sista onsdagen i varje månad, samt dessutom höst- och vårmarknader. Främst är det Sevedebygdens folk som då kommer dit, men även från "just och Aspeländ komma de.